

Lidová píseň, hudba a tanec v Hluku

Martina Pavlicová

Když v roce 1898 obecná škola ve Zlíně organizovala pomocí sítě škol dotazníkovou akci věnovanou výzkumu zpěvnosti a písňového repertoáru v obcích jihovýchodní Moravy, měli učitelé či správci škol odpovídat na otázky přibližně tohoto znění: zda v obci žije vynikající zpěvák či zpěvačka, při jakých příležitostech zpívá chasa v obci, vyskytuje-li se tam vynikající varhaník či člen literátského bratrstva, jaké písně z obce byly uveřejněny, či jsou známy a zveřejněny nebyly, a zpívá-li se v obci známá píseň jiným nápěvem.¹ Z Hluku byly odeslány tyto odpovědi:

1. *V naší obci jsou dva vynikající zpěváci.*
2. *Chasa zpívá nejčastěji o muzikách, o svatbách, o hodech, v létě večer na návsi.*
3. *Zvláště oblíbeny jsou u chasy písně vojenské.*
4. *Vynikajících starších bratrů je v naší obci 5.*
5. *Z písní, které jsou u nás známy a dosud uveřejněny nebyly jsou tyto: Nezacházej, sluníčko, za keř malinový (...)*
Prší, prší deštíček, promokne mně koníček (...)
Když jsem já šel přes ty hory (...)
Ja co sú to za pacholci od Váhu, od Váhu (...)
Ráda piju, ráda jím, ráda si pěkně chodím (...)
Hrajte jí, hudci, hrajte jí (...)
Pod' sem kupečku, s pěknú voničkú (...)

Dvě poslední písně jsou označeny jako svatební (při házení peňez nevěstě do koláče a při prodávání peřin).²

I tyto stručné poznámky, u kterých neznáme jméno autora, plně zapadají do obrazu lidové kultury moravského venkova na konci 19. století a zároveň, jak uvádí Věra Frolcová, odpovídají na otázky, kterými se postupně začala zabývat formující se hudební folkloristika: hudební vkus, vztah ústně tradovaných lidových písní a písní otištěných ve sbírkách, výrazní nositelé lidových písní, zpěvní příležitos-

1) FROLCOVÁ, Věra: *Zpěv lidu na jihovýchodní Moravě koncem 19. století*. Slovácko 28, 1986, s. 94–95. Otázky dotazníku byly rekonstruovány podle zaslaných odpovědí, které se vrátily z 49 obcí. Předpokládá se, že iniciátorem akce mohl být sběratel lidových písní a dialektolog František Bartoš.

2) V zaslaném materiálu jsou písně v plném textovém i melodickém znění, zde jsou uveřejněny jen jejich incipity.

ti.³ Na základě analýzy shromážděného dotazníkového materiálu Věra Frolcová potvrzuje, že konec 19. století lze ve sledované oblasti považovat za „mezník ve vývoji tradiční zpěvnosti“, kdy vedle sebe existují nejrůznější písňové vrstvy, ať už vrstva tradiční, dobová umělá či ta, která předznamenává nastupující folklorismus.⁴

V klasických tištěných sbírkách Františka Sušila (1804–1868) či Františka Bartoše (1837–1906) zápisy lidových písní lokalizované přímo do Hluku nenajdeme. Objevují se až roku 1912 ve sbírce Valeše Lísy (1867–1939) *Slovácké a lidové písně z Uh. Hradištska* (například *Na tej hluckej věži malá baňa leží; U Hradištsa na trávníčku*) a poté v sedmidílném zpěvníku Jana Poláčka *Slovácké pěsníčky* (1936–1960). Jan Poláček (1896–1968) zde čerpá nejen z vlastních terénních sběrů, ale v prvních šesti dílech především z repertoáru brněnského Slováckého krúžku. Opět jsou to ale zápisy ojedinělé a nepodávají žádné další informace o interpretech, zpěvních příležitostech apod.

V rukopisných sběrech Etnologického ústavu Akademie věd v Brně jsou nejstarší sběry lokalizované do Hluku datovány rokem 1904 (devět písní s nápěvem, jeden text) a pocházejí od Rudolfa Kučery (1884–1964), který mimo jiné působil ve Slováckém krúžku v Praze a v Brně, kde rovněž (kromě míst, kde pracoval jako učitel), zapisoval lidové písně.⁵ S lokalizací Hluk jsou v jeho sběrech uvedeny například písně s incipitem *Dyž sem já šel na hody, Dyž sem já šel přes ty hory, Zasadil sem čerešničku v humně, Chodíme, chodíme, hore po dědině*.⁶ Jako jediného zpěváka, od kterého písně zapsal, uvádí Jana (Jána) Pašku, popřípadě Jos. Pašku. U písně *Ráda piju, ráda jím, ráda si pěkně chodím*, rovněž s vrocením 1904, pak připojuje poznámku „Z oblíbených písní Slováckého krúžku pražského a zejména Frant. Úprky sochaře, r. 1903–1906“.⁷ Není to z hlediska dobového zájmu o lidovou píseň a folklorní projevy vůbec informace zanedbatelná, protože ukazuje, že k poznávání lidové kultury a jejímu popisu docházelo často i přeneseně. V té době se formující Slovácký krúžek v Praze rozrůstal zejména o studenty z Uherského Hradiště a z Hodonína. Jádrem veřejných prezentací byl zpěv moravských písní, často s klavírním doprovodem. Příkladem může být „Slovenský večer“, který se uskutečnil v roce 1903.⁸ K této příležitosti byla tiskem vydána sbírka dvaceti osmi písní, které byly součástí repertoáru krúžku (sbírku sestavil Rudolf Malík, výtvarně ji zpracoval Alois Kalvoda).⁹ Podle incipitu je mezi nimi i Rudolfem Kučerou zapsaná píseň *Ráda piju, ráda jím*.¹⁰ Nabízí se však také jiná hypotéza, tedy zápis zmíněných písní přímo v terénu. Jednou z osobností, která navštěvovala společnost

3) FROLCOVÁ, Věra: *Zpěv lidu na jihovýchodní Moravě*, s. 89.

4) TAMTĚŽ, s. 94.

5) HRABALOVÁ, Olga: *Průvodce písňovými rukopisnými sbírkami*. Sv. 2. Brno 1983, s. 88–89. Rudolf Kučera působil po studiích na AVU v Praze u prof. Vojtěcha Hynaise jako středoškolský učitel a mimo jiné i jako výtvarník, herec a režisér v loutkovém divadle Sokola v Brně, srov. KNÍŽÁK, Milan: *Encyklopedie výtvarníků loutkového divadla v českých zemích a na Slovensku od vystopovatelné minulosti do roku 1950*. A–L. Hradec Králové 2005, s. 512.

6) *Etnologický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., pracoviště Brno (= EÚ AV ČR Brno)*, sign. A 1156.

7) *EÚ AV ČR Brno*, sign. A 1145.

8) V literatuře se objevuje název Slovenský večer i Slovácký večer. Poznatky o přípravě druhého „Slovenského večera“ v roce 1903 umožňují nahlédnout na dobovou prezentaci folkloru v městském prostředí: „Při dlouhém a poctivě připravené pomáhal Růžena Svobodová, Zdenka Braunerová a tance nacvičoval v místnosti u Choděru Franta Úprka za doprovodu ‚cimbalisty‘ Rudolfa Malíka. Večer byl uspořádán pod záštitou ředitele Národního divadla F. A. Šuberta ve prospěch Národního divadla v Brně. Pozvány byly dvě skupiny vynikajících hudců. Trnova muzika z Velké a Balášova muzika z Myjav. ... Vzhledem k tomu, že účast na večeru byla mimořádně velká, tento večer se opakoval

20. 3. v největším tehdejší pražském sále na Žofíně... Oba večery měly, až na maličkosti, stejný program – co do volby písní. Za Malíkova doprovodu byly jednohlasně zpívány lidové balady, tklivé elegie a žertovné písně. ... Pestré kroje byly dovezeny z rodných krajů a pro děvčata vypůjčeny z Piešťan, Kyjovska a ze Strážnicka. ... Zanotovány byly velické sedlácké... Sedláčkou vystřídala játelinka a jiné tance... Taneční část vyvrcholila odzvemkem...“, VINKLER, Jaroslav: *Praha a Moravští Slováci*. Praha 1996, s. 32–34. (Jaroslav Vinkler čerpá z memoárů Bohumila Haluzického Stopami rozpomienok. Bratislava, 1956).

9) KRIST, Jan Miroslav: *Historie slováckých krúžků a vznik souborů lidových písní a tanců na Slovácku. K vývoji některých forem druhé existence folklóru*. Praha 1970, s. 29.

10) TAMTĚŽ, s. 36.

pražského Slováckého krúžku, byl na počátku 20. století Milan Rastislav Štefánik (je zachycen s největší pravděpodobností na fotografii pořízené na zmíněném „Slovanském večeru“ v Praze v roce 1903).¹¹ Při svých studiích v Praze v letech 1902–1904 se Milan Rastislav Štefánik přátelil s Františkem Paškou z Hluku, který v Praze studoval klasickou filologii: „*Toto přátelství Štefánika s Paškou vedlo tak daleko, že Štefánik o prázdninách 1903 navštívil několikrát ještě s jinými druhy Pašku v Hluku č. 212,*“ dočteme se v knize Františka Hořínka *Slovácké městečko Hluk*.¹² Zda-li se těchto návštěv zúčastnil i Rudolf Kučera a zda-li k případnému záznamu nápěvů došlo v roce 1903 či 1904 v Paškově rodině, se již stěží dá ověřit, určitá možnost zápisu přímo v Hluku však existuje. Již zmíněný Rudolf Malík ve svých rukopisných vzpomínkách také uváděl, jak se formoval repertoár členů pražského krúžku: „*Sotva někdo zazpíval tu svoji zamilovanou, hned ji chtěli všichni taky umět. Takovým způsobem obohatil každý hned svůj písňový repertoár.*“¹³ Vznikala zde spojnice pro průnik lidových písní a tanců zpět do původního prostředí, jak dokládá například citát z článku *Městečko Velká vzpomíná Franty Úprky*: „*Nejednou, za večerů, kdy chodili chlapi po obci ... a zpívali, přidružil se se studenty k nim a zanotil krásným svým hlasem velickou písničku známou, ale přišlo i na neznámé a těch bylo mnoho, které velickou mládež naučil, které by byly upadly v zapomenutí. I ty krásné, kněždubské, v kratičké době ve Velké zdomácněly.*“¹⁴

Z dalších písní lokalizovaných do Hluku a uložených v archívu Etnologického ústavu je dále nutno zmínit tři texty písní z let 1907–1909, které Leoši Janáčkovi zaslal Věkoslav Jurčík,¹⁵ čtrnáct písní pravděpodobně v roce 1910 zapsal Bartoloměj Mansfeld (zemřel v roce 1918 v Malenovicích, kde byl nadučitelem), který pocházel zřejmě z okolí Blatnice a své zápisy zaslal Leoši Janáčkovi na základě školní sběratelské akce.¹⁶

Rudolf Kynčl (1895–1958), jenž se narodil v Hrubé Vrbce a mimo jiné v letech 1920–1958 působil na měšťanské škole ve Velké nad Velickou, zapsal v Hluku v letech 1916–1918 dvacet písní a dva texty.¹⁷ Sesbíraný materiál je zároveň cenný i Kynčlovým komentářem: „*Světovou válku jsem prožil (mimo studie) v Hluku, kam se má maminka podruhé provdala. Hluk mi přirostl k srdci a dodnes se k Hlučanům hlásím, třebaže má pravá vlast je Velicko a z Velicka Hrubá Vrbka, rodné hnízdo. Hluk žije národopisně velmi pěkně a celá řada našich vynikajících lidí (namátkou: spisovatel Fr. Kožík po otci má svůj prapůvod v Hluku) byla kolébána v této svérázné obci. S kamarádem Jaroslavem Mitáčkem*

11) VINKLER, J.: *Praha a Moravští Slováci*, s. 33, srov. FROLKA, Antoš: *Mezi paletou a písní. O malíři Frolkovi a jeho rodině*. Zpracovali a k vydání připravili Dušan Holý a Ludmila Holá. Brno 2000, s. 34.

12) HOŘÍNEK, František: *Slovácké městečko Hluk. Hluk 1937*, s. 147. Podle zde uvedených informací přišel František Paška po úrazu o jednu ruku a po studiích působil jako profesor v Třebíči, Místku a Valašském Meziříčí. Zemřel v roce 1911 na tuberkulózu.

13) KRIST, J. M.: *Historie slováckých krúžků*, s. 37.

14) TAMTÉŽ, s. 37; sochař Franta Úprka (1868–1929) byl rodák z Kněždubu.

15) HRABALOVÁ, O.: *Průvodce písňovými rukopisnými sbírkami 2*, s. 70.

16) TAMTÉŽ, s. 102.

17) TAMTÉŽ, s. 92–93. Rudolf Kynčl byl nejen učitel, ale také muzikant, sběratel a spisovatel. Ve své literární tvorbě vycházel z lidového prostředí, psal v dialektu, srov. MÍČKA, Antonín: *Kynčl, Rudolf*. In: Martina Pavličková – Lucie Uhlíková (eds.): *Od folkloru k folklorismu. Slovník folklorního hnutí na Moravě a ve Slezsku*. Strážnice 1997, s. 67.

(okresní soudce v Prostějově), Karlem Pokorným –Latečkou¹⁸ (komisař ředitelství drah v Brně) a celou řadou jiných, utvořili jsme si své ovzduší, které dodnes nese v Hluku stopy. A myslím, že dobré. Mým sousedem býval dodnes žijící František Pospíšek, zpěvák, družba a národopisný jedinec. Od něho rekrutoval jsem většinu písní, které tu uvádím. Mimo strýčka Pospíška jmenuji Ing. Rudolfa Seitla, dnes statkáře v Nové Vsi u Uh. Hradiště, Matuša Kožíka¹⁹ (tragicky zahynulého v řece Moravě), Josefa a Matěje Mitáčky (první advokát v Uh. Ostrohu),²⁰ tragicky zemřelého notáře Durnu, Janka Konečného (disponent banky v Místku),²¹ muzikanta Václava Říhu, kapelníka Tomáše Šimčíka (dnes už zemřelého) a celou řadu, kterou tu jenom vzpomínám.

Je jistým, že pěsníčky nejsou všechny. Pouze ty, které považuji za zvláště pro Hluk charakteristické.

Byl bych rád, kdybych touto hrstkou přispěl Hluku aspoň trošičku. Hluk – znovu – opakuji – je národopisně silná obec. Záleží pouze na vlivných činitelích, aby udržel se v té národopisné síle, jako doposud.

Píseň 1–3 zpíval Durna, 4–24 strýček Fr. Pospíšek a Ing. Rudolf Seitl.

Dnes doporučuji navštívit strýčka Pospíška, jeho švagra Bachana a Fr. Pospíška, majitele autodopravy.²²

Také od Jana Poláčka (1896–1968) jsou z let 1943 a 1946 uloženy v archívu dvě písně z Hluku, ovšem tento sběratel, jak už bylo řečeno, byl významně spjat s činností v krůžkařském hnutí, odkud také čerpal řadu svých zápisů. Z roku 1951 pak pochází šest písní z Hluku od Jaroslava Čecha (1932–1970) a Eduarda Kavana, tehdy mimo jiné členů souboru Hradišťan.²³ V jejich sběratelské činnosti se už odrážejí poválečné snahy folklorního hnutí o sesbírání co nejzajímavějšího národopisného materiálu, který byl většinou dále využit ve scénické souborové práci.²⁴ O rok později přibyly z Hluku do archívu Etnologického ústavu zápisy třinácti písní, čtyř textů a dvou nápěvů od muzikologů, manželů Františka (1930–2003) a Olgy (narozena 1930) Hrabalových.²⁵

Je vidět, že dostupné zápisy písní z Hluku netvoří příliš rozsáhlou sbírku, ale ve srovnání s některými jinými lokalitami na Uherskohradištsku, odkud neexistuje zápis žádný, to přece jen nasvědčuje tomu, že Hluku se ve sběratelských kruzích a mezi zájemci o lidovou píseň určitá pozornost věnovala.

Daleko méně zpráv, ve srovnání s lidovou písní, máme o tanci. V kronikářských záznamech se objevují spíše nahodilé poznámky o tanečních příležitostech. Od konce 19. století výraznou roli na českém

18) Karel Pokorný (Latečka) byl v letech 1935–1938 starostou Slováckého krůžku v Brně, srov. KRIST, Jan Miroslav – RAŠTICA, Jiří (eds.): *Devadesát let Slováckého krůžku v Brně*. Brno 1998, s. 16. V kapitole *Vynikající rodáci hluchtí* v monografii *Slovácké městečko Hluk* je o něm uvedeno: „V Brně působil vrchní adjunkt /!/) Karel Pokorný, známý propagátor slováckých písní a slováckého humoru.“, HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 146.

19) Bratr spisovatele Františka Kožíka.

20) Podle informací v monografii *Slovácké městečko Hluk* jsou v Kynčlově poznámce zřejmě uvedené osoby zaměněny: „MUDr. Josef Mitáček, plukovník veterinář a přednosta veterinární služby při sborovém velitelství v Bratislavě, je štedrým podporovatelem chudiny hlucké; JUDr. Matěj Mitáček, advokát v Uh. Ostrohu, obětavý a velmi zasloužilý obhájce svých rodáků. Je v Hluku velmi oblíben pro své dobré srdce.“, HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 146.

21) „Jan Konečný, ředitel Městské spořitelny v Místku a člen okres. zastupitelstva, odborník ve věcech finančních a nadšený pro vše, co je v Hluku dobrého a krásného.“, TAMTÉŽ.

22) *EÚ AV ČR Brno*, sign. A 235. Literárně zpracovanou vzpomínku s podobným obsahem, tedy s připomenutím výrazných hluckých osobností, napsal Rudolf Kynčl (umělecký pseudonym Uječek Matěj Škrobák) pro slavnosti v Hluku konané v roce 1938, srov. *Hlucky zpravodaj*. Zvláštní vydání k 14. Dohnáckým slavnostem písní a tanců v Hluku; červen 1990, s. 10–12.

23) HRABALOVÁ, O.: *Průvodce písňovými rukopisnými sbírkami 2*, s. 73, s. 24

24) PAVLICOVÁ, Martina – UHLÍKOVÁ, Lucie: *Folklorismus v historických souvislostech let 1945–1989 (na příkladu folklorního hnutí v České republice)*. Národopisná revue 18, 2008, s. 187–197.

25) HRABALOVÁ, O.: *Průvodce písňovými rukopisnými sbírkami 2*, s. 51–52.

Obr. 1. Hlučtí muzikanti, nedatováno.

venkově v kulturním životě začaly sehrávat spolky, takže například hasičská kronika z Hluku v zápise z roku 1890 uvádí: „Na císařské hody 19. října pořádal sbor taneční zábavu. Příjem z této zábavy byl 16 zl a 35 krej. a vydání 28 zl 36 krej. Vyznělo to deficitem 12 zl.“²⁶ Taneční zábavy byly obecně možností zajistit spolkům určitý finanční zisk a byly i z toho důvodu pořádány v souladu s průběhem tradičního obyčejového roku.²⁷ Finanční výnosy z kulturních aktivit nebyly však vždy dostačující,²⁸ jak tomu nasvědčuje i citovaný zápis z hlucské kroniky. K obsahově totožné situaci se dá vztáhnout zápis z téhož pramene, který vznikl o čtyřicet let později a který reflektuje důvod podnáčelníka sboru dobrovolných hasičů k vystoupení ze sboru pro nefunkčnost a zastaralost technických zařízení užívaných při hašení požárů: „Vedoucí tohoto požáru byl podnáčelník bratr Jan Hájek, kterému řekl dotýčný občan: *Není horší, jak když začnou staří bláznit. Bratr podnáčelník se ho ptá, jak to myslíš! On na to odpověděl. Stále pořádáte zábavy a stále žebraíte a nic nemáte.*“²⁹

Samozřejmě, že kromě spolkových a obecních zábav, které jsou od 19. století v pramenech zmiňovány, se běžně odehrávaly taneční příležitosti v rámci rodinných obyčejů, zejména svatby. Ve třicátých letech 20. století jednu z nich zachycuje František Hořínek: „Po snídání jdou svobodní do hospody, kde se tančí až do večera. Ostatní hosté zůstanou ve svatebních domech, kde při hře na harmoniku tančí

26) Archiv města Hluk (= AMH), *Kronika hasičů, Hluk*, nestránkováno; sbor dobrovolných hasičů byl v Hluku založen v roce 1879.

27) PAVLIŠTÍK, Karel: *Sbor dobrovolných hasičů, významný jev v procesu formování společenského života a v transformaci tradičních zvykoslovných aktivit na Zlínsku*. Národopisná revue 13, 2003, s. 150.

28) TAMTĚŽ, s. 148.

29) AMH, *Kronika hasičů, Hluk*, nestránkováno (zápis z roku 1930).

Obr. 2. Hlučtí muzikanti, 1927.

a zpívají sedlcké písně, například ‚Pod Babíma horama‘ a ‚Aj ta hucká hospoda‘.³⁰ Podobně tomu bylo i při „prodávání nevěsty“: „Pak nastává prodej skutečné nevěsty. Koupí ji ženich, zaplativ ženám, co žádají. Muzikant začne hráti na harmoniku a ženich s nevěstou tančí. Tančí též kupec s nepravou nevěstou, jíž se nemůže zbaviti. Harmonika řádí v domě až do rána a svatebčané si rádi zatančí sedlcké, mlynářské, hubičkové a jiné tance. Také chasa se vrací do půlnoci, když se ukončila muzika v hospodě, do svatebních domů a zúčastňuje se tu veselí.“³¹ František Hořínek zde mimo jiné zachycuje běžnou hudební praxi, která se při tanečních příležitostech v té době dodržovala: veřejná taneční zábava byla doprovázena širší oficiální hudební sestavou, tanec v soukromí při rodinné příležitosti doprovodil omezený počet hudebníků, často jen jeden muzikant. V Hořínkově práci se v kapitole Hlučké hudební kapely, jejíž podklady poskytl kapelník Martin Šimčík, dozvídáme také o tanečním repertoáru Hluku, který lze v popsané podobě časově zařadit na konec 19. a počátek 20. století: „Kapela Svadbíkova (kapela Jana Svadbíka, poznámka autorky) hrávala ještě staré skladby, mezi nimiž vedly: kanafaska, hovado, šestikročka, při níž hrála známá píseň ‚Tetka, kde jdete, co to nesete‘, což byla volná část tance. Na slova ‚Anguličky, cvanguličky chlapcom na gatě‘ následovala živá část tance, jež trvala až do konce. Kromě uvedených tanců tančil se čardáš, vlastně jen rychlejší jeho oddíl, šotyška, štajer. Pak polka, valčík, hlavně však sedlcká a jatelinka.“³² V době první republiky tedy dožíval v Hluku starší taneční repertoár tanců s volnou

30) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 162.

31) TAMTÉŽ, s. 171.

32) TAMTÉŽ, s. 180.

Obř. 3. Stará hlucká dechovka, nedatováno.

vnitřní vazbou (tanců točivých, k nimž v Hluku patřila hlucká sedlcá), tanců s pevnou vnitřní vazbou (tanců figurálních) a tanců kolo- vých, které jsou poslední autonomní vývojovou fází lidového tance. Nastupující moderní tance populární kultury, které rychle zdomá- něly v repertoáru doprovodných dechových hudeb, v běžné taneční praxi sice překrývaly tance tradiční, zároveň ale tento trend vedl k silnému zájmu o udržení starší taneční tradice pro účely reprezen- tační i jako identifikačního faktoru určité skupiny obyvatel, zejmé- na selské vrstvy. Z dochovaných zmínek je také patrné, že v latentní paměti, popřípadě při soukromých tanečních příležitostech, kdy ne- hrály oficiální místní kapely, znalost tradičního tance přetrvávala delší dobu.

Pravděpodobně z roku 1930 pochází popis sedlcké z Hluku: „*Páry se drží tím způsobem, že synek obejmě děvče pravou rukou v pasu, levou si dá v bok, rovněž tak děvče. Tančící jsou k sobě obráceni úplně bokem. Tančí se tím způsobem, že vnější nohy dají vpřed a kolébají se poskoky několik taktů. Pak se pustí, ona se točí na místě jako při nivnické, pak se chytanou kol pasu a tančí na levo, pak na pravo.*“ Neznámý autor popisu ještě uvádí různá držení tanečnice tanečníkem:

1. *Oběma rukama*
2. *jednou rukou a druhá v bok*
3. *neb v záloktí*
4. *a nebo tak, že pravou rukou nataženou dáme děvčici za krk, ona rov- něž, ruku trochu ohneme a držíce se takto pevně, tančíme.*³³

33) Zápis je uložen v *EÚ AV ČR Brno*, sign. A 784, jako sběratelka je uvedena Božena Demelová – Vymětalová, jde však o přepis z rukopisného deníku od neznámého autora. Uvedený odkaz „jako při nivnické“ se dotýká dalšího tanečního zápisu tamtéž, a to sedlcké nivnické z nedaleké obce Nivnice na Uherskobrodsku.

Obr. 4. Dolňácké slavnosti v Hluku, 1962. Starší taneční pár předvádí hluckou sedlckou. Foto S. Malina. Ze sbírek Slovákckého muzea v Uherském Hradišti.

Hlucká sedlcká byla oblíbeným tancem ve slováckých krúžcích, a to jak v pražském, tak později v brněnském. Dosvědčují to nejrůznější zmínky z programů a nácviků těchto sdružení. Například i v těžkých společenských podmínkách nacistické okupace měl Slovákcký krúžek v Praze rozdělen nácvik lidových písní a tanců do regionálně vydělených skupin, z nichž jednu tvořily „sedlácké z okolí Hluku a Uherského Hradiště“.³⁴ V těchto letech je mezi významnými členy krúžku v Praze

³⁴) VINKLER, J.: *Praha a Moravští Slováci*, s. 77.

Obr. 5. Slovácká dechová hudba z Hluku, 1929.

vzpomínán mimo jiné Ladislav Seitl z Hluku.³⁵ Hlucká sedlcká je také opakovaně uváděna v programech Slováckého krúžku v Brně, například v roce 1943 při Slovácké akademii Slováckého krúžku ve dvoraně Besedního domu v Brně a při repríze pořadu o rok později.³⁶ Badatelka Zdenka Jelínková rovněž zařadila popis sedlcké s lokalizací „*Od Uherského Hradiště (Hluk, Staré Město)*“ do své sbírky *Lidové tance na Slovácku*.³⁷ Jedním z respondentů, podle kterých tanec zapsala, byl Karel Pokorný, již zmíněný hlucký rodák, který působil v brněnském Slováckém krúžku. Z pozdějších výzkumů také vyplynulo, že do Starého Města, kde byl výskyt stejného tance zachycen, se varianta hlucké sedlcké dostala přeneseně právě z folklorního hnutí a že původní staroměstský točivý tanec měl odlišnou podobu.³⁸

Zcela zásadní pro vývoj lidového tance je vývoj doprovodné hudby, která v Hluku byla zachycena v poslední třetině 19. století už jen jako hudba dechová. Zastánci „čistoty“ lidových tradic, představitelé slováckých krúžků a celého vznikajícího folklorního hnutí, které se formovalo od dob Národopisné výstavy československé v roce 1895, většinou proti hudbě dechové protestovali. Úvahy tohoto typu se prolínají například i textem *Moravské Slovácko – zdroj vody živé. Rozpravy o poslání a kulturní činnosti slováckých krúžků*, který v roce 1945 napsal Ladislav Rutte (1893–1967). Čítuje zde osobnosti, jako sběratele lidových písní Hynka Bíma či Vladimíra Úlehlu, které se kriticky vyjadřovaly k působení dechových hudeb na moravském venkově. V jednom konkrétním momentě však jeho názor není tak vyhraněný: „*Plechý skutečně ubíjejí lidovou zpěvnost a hudebnost a jen vzácnou výjim-*

35) TAMTÉŽ, s. 79. Ladislav Seitl působil v Praze jako zemský školní inspektor a vrchní školní rada, srov. HORÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 146.

36) KRIST, J. M.: *Historie slováckých krúžků*, s. 116, 118. V programu vystoupení z roku 1943 je uvedeno: *Tanec: Sedlcká z Hluku (Aj, ta hlucká hospoda, Pod babíma)*. O rok později: *Párový tanec sedlcká: Aj, tá hucká hospoda – U Hradišča na trávníčku – Pod Babíma horama*.

37) JELÍNKOVÁ, Zdenka: *Lidové tance na Slovácku*. Praha 1954, s. 53–57.

38) JELÍNKOVÁ, Zdenka – KOŠŤKOVÁ, Ladislava – POLÁŠKOVÁ, Jana.: *Lidové tance z Uhersko-hradištska. Staré Město, Mařatice*. Brno 1989, s. 47–53.

kou se při nich dodnes zpívá k tanci, jak je tomu na příklad v Hluku při „sedlácké“.³⁹ Pravděpodobně velmi blízká znalost místního prostředí (jeho druhá žena pocházela z Hluku) umožnila Ladislavu Ruttemu méně kritický pohled na vývoj lidové hudební tradice, jehož důležitým a jedním z nejmladších článků je právě hudba dechová.⁴⁰ Dechová hudba Martina Šimčíka z Hluku a dechové hudby z Kostic a Kunovic se také mimo jiné zúčastnily národopisné slavnosti „Slovácko opět žije“, která se konala 8. července 1945 ve Zlíně a jejímž organizátorem byl právě Ladislav Rutte.⁴¹

V dějinách různých lokalit se podrobné záznamy o hudebnících či místních hudebních sdruženích objevují většinou sporadicky. Jejich činnost byla součástí každodennosti života obyvatel a případné zprávy o nich přinášeli spíše pozorovatelé zvenčí.⁴² K zajímavým informacím patří proto třeba zápis v obecní kronice Hluku, která z pera Františka Hořínka přináší k fotografii dechové hudby v roce 1929 tento záznam: „Tato kapela byla zřízena v r. 1901, ovšem prodělala do té doby několik složení. Nyní je kapelníkem p. Tomáš Šimčík (označený křížkem), jenž ze svých hudebníků udělal vzorový sbor. Tato kapela mimo různé slovácké kusy dovede hráti řadu koncertních čísel, nemluvic ani o celé spoustě valčíků, pochodů apod. Hrála na různých slavnostech v Praze, Brně, v Uh. Hradišti atd. a všude sklídila zaslouženou pochvalu. Nyní má 20 mužů.“⁴³ Příznačné pro venkovské muzikanty byla fluktuace, která je přiváděla do různých hudebních seskupení, proto se některá jména vyskytují u různých kapel.⁴⁴ Tomáš Šimčík, jenž sloužil mj. u vojenské hudby, se stal pokračovatelem muzikanta Jana Svadbíka, který později přijal místo varhaníka v Hroznové Lhotě a do této obce odešel.⁴⁵ Tomáš Šimčík byl Svadbíkovým žákem od svých dvanácti let, v roce 1905 pak založil svou vlastní kapelu složenou z mladých muzikantů.⁴⁶ František Hořínek ve své práci dále uvádí: „Podobný zjev opakoval se po převratu, kdy začali ‚mladé‘ hudebníky organisovati muzikanti Straňák, Polášek a Šimčík a založili dechovou kapelu ‚mladých‘. Je to nyní kapela Františka Bachana. Kořeny svými sahá kapela ‚mladých‘ do kapely Venkovské omladiny hlucké, jejíž členy cvičival Antonín Pospíšek.“⁴⁷ Další významnou osobností dechové hudby v Hluku ve 20. století pak byl již zmíněný Martin Šimčík (1895–1967). Osobnost profesionálního hudebníka a skladatele, o které František Hořínek v souvislosti s činností hlucké dechové hudby mimo jiné napsal: „Nová doba popřevratová vyžádala si nových skladeb. Bylo třeba jíti s duchem doby, ovšem ke škodě slováckého muzikantského svérázu. Tak začali hudebníci hlučtí hráti skladby lehčího rázu a směsi různých písní. Do-

39) Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

JUDr. Ladislav Rutte. Osobní fond, př. č. 162/2002, RUTTE, Ladislav: *Moravské Slovácko – zdroj vody živé. Rozpravy o poslání a kulturní činnosti slováckých krúžků*. Netišťený rukopis. Zlín 1945, s. 113.

40) UHLÍKOVÁ, Lucie: *Nástrojová seskupení*. In: Josef Jančář a kolektiv: *Lidová kultura na Moravě. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada*, sv. 10. Strážnice–Brno 2000, s. 298–302.

41) U dalších vybraných účinkujících byl důraz kladen na „tradičnější“ projevy lidové kultury, například hudecká kapela z Velké, muzika Jožky Kubíka z Hrubé Vrbky, srov. RUTTE, L.: *Moravské Slovácko – zdroj vody živé*, s. 53.

42) PAVLICOVÁ, Martina: *Lidová kultura a její historicko-spoolečenské reflexe (mikrosociální sondy)*. Brno 2007, s. 53–83.

43) *Státní okresní archiv Uherské Hradiště (dále SOKA UH)*, fond Archiv města Hluk, inv. č. 1a, Pamětní kniha městyse Hluku, s. 134.

44) PAVLICOVÁ, M.: *Lidová kultura a její historicko-spoolečenské reflexe*, s. 53–83.

45) VÁVRA, Jaroslav: *Hlucká dechovka jubiluje*. Malovaný kraj 28, 1992, č. 2, s. 20.

46) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 178–179.

47) TAMTĚŽ, s. 180.

Obr. 6. Kapelník Martin Šimčík, nedatováno.

šlo i na moderní tance, pořádání koncertů, zájezdy hudebníků samých nebo s krojovanými skupinami Hlučanů do Prahy, Brna, Luhačovic, Mor. Ostravy, Zlína a jinam. Že na tyto úkoly dvacetičlenná kapela Tomáše Šimčíka stačí, může děkovati hudebníku z povolání a rodáku hluckému Martinu Šimčíkovi, členu orchestru Zemského divadla v Brně, jenž chorobou donucen vzdáti se svého místa usadil se v Hluku, ujal se této kapely a stal se jejím neúnavným učitelem a vůdcem.⁴⁸ Martin Šimčík jako autor napsal 77 skladeb (pochody, směsi slováckých písní, ale i písně náboženské, z nichž některé byly otištěny v českobratrském kancionálu).⁴⁹

Pokračovateli Tomáše Šimčíka byli Jan Pravdík (1901–1965) a Jan Machala (1908–1983). V roce 1942 vznikla další hlucká dechovka pod vedením Šimona Šimčíka (1907–1983).⁵⁰

Důležitou funkci v kultuře venkova zastávali varhaníci. Formovali zpěvnost a hudební představivost prostých lidí a ve starších obdobích to byla téměř jediná možnost kontaktu prostých lidí s hudbou umělou.⁵¹ Hudbu v kostele měli na starost především učitelé, odtud je tedy odvozen obecný název hudba kantorská.⁵² František Hořínek k otázce varhaníků ve své monografii o Hluku podotýká: „Až do r. 1912 byli varhaníky v Hluku nepřetržitě správcové zdejší školy – rektorů. Poslední byl nadučitel Jan Kessler. Měl od kostela 1 K 26 h, od obce 200 K, z fundací 64 K 9 h a štolu. Od r. 1912 je varhaníkem Ant. Pospí-

48) TAMTĚŽ.

49) SOKA UH, *Pamětní kniha obce Hluku*, sv. 2, s. 331–332.

50) VÁVRA, J.: *Hlucká dechovka jubiluje*, s. s. 20.

51) SEHNAL, Jiří: *Kantorská hudba na Slovácku v 17. a 18. století*. Slovácko 1962–1963, s. 124.

52) TAMTĚŽ, s. 124–125.

Obr. 7. Kapelník Jan Šrom, zakladatel hlucké dechovky, nedatováno.

53) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 113.

Antonín Pospíšek, který byl i podle vzpomínek žákem Leoše Janáčka, se řadí k širokému spektru venkovských hudebníků, kteří na přelomu 19. a 20. století prošli výukou na brněnské varhanické škole a přenesli dále její vliv. Srov. BĀRTOVĀ, Jindřiška: *Janáčkovovo působení na Učitelském ústavu v Brně a hudební obzor venkovského učitele na přelomu 19. a 20. století*. Hudební věda 35, 1998, s. 377–383.

54) V roce 1928 byl pro zvýšení návštěvnosti kina zakoupen od Martina Šimčíka gramofon s deskami, srov. ZLÍNSKÝ, Antonín: *Kronika fotbalu a tělovýchovy v Hluku*. Hluk 2006, s. 18 a 19.

55) Filip Pitner je jako učitel uváděn v Hluku v letech 1892–1909, HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 132.

56) TAMTĚŽ, s. 180. Jan Kožík byl také kapelníkem sokolské hudby, srov. ZLÍNSKÝ, A.: *Kronika fotbalu a tělovýchovy v Hluku*, s. 19.

57) AMH, *Kronika hasičů*, Hluk, nestránkováno.

58) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 131.

59) TAMTĚŽ, s. 178 a 131 (nadučitel František Strommer působil v Hluku do roku 1873, Emil Zapletal v letech 1873–1884); též VĀVRA, J.: *Hlucká dechovka jubluje*, s. 20.

60) Přehled současných cimbálových muzik (dále CM), dechových hudeb (dále DH), folklorních souborů (dále FS), dětských folklorních souborů (dále DFS) a sborů podávají medailony v mimořádném vydání *Hluckého zpravodaje při příležitosti Dolníckých slavností a jízdy králů* v roce 2008: CM Dolníčko (od roku 1966), CM Pramének (od roku 1991), CM Babica (od roku 1993), CM Ženičky (od roku 2001), CM Základní umělecké školy (od roku 2007), FS Dolníčko (od padesátých let 20. století), Mužský sbor (od roku 1970), Městská posádková hudba Polahodí (od roku 2005), Ženský sbor Klebetnice (od roku 2001), DFS Košilácci, Žarůžek, Hluboček (od roku 1998), DH Šarovec, DH Kosenka.

šek, absolvent varhanického kursu v Brně. V lednu 1915 odešel na vojnu. Zastupoval ho ve varhanictví svobodný slepec Jakub Hanáček, jenž se naučil hudbě v ústavu slepců v Brně, ve zpěvu Jan Svadbík, krejčí. Když se vrátil Ant. Pospíšek z vojny, ujal se zase varhanictví a je varhaníkem dosud.⁵³ Varhaník Jakub Hanáček působil v první polovině polovině dvacátých let 20. století také jako hudební doprovod filmových představení.⁵⁴ V již zmíněné kapitole o hudebních kapelách v Hluku je uveden rovněž učitel a varhaník Pitner,⁵⁵ který zejména pro církevní potřeby sestavil i smyčcový orchestr složený převážně z učitelů. Později v této činnosti pokračoval učitel Jan Kožík.⁵⁶ Venkovští hudebníci, ať již s určitým hudebním vzděláním či samouci, vyplňovali většinou různé hudební funkce, které místní komunita vyžadovala. Je to patrné i na prolínání jmen, která v hudebnických profesích v Hluku můžeme zaznamenat. Zároveň se však většinou tyto výrazné osobnosti angažovaly i v jiných aktivitách, například v roce 1879 se Emil Zapletal, správce školy a varhaník, zasloužil spolu s farářem Františkem Martilíkem a starostou Matoušem Dohnalem o založení hluckého Sboru dobrovolných hasičů,⁵⁷ byl také obecním tajemníkem a spolupodílel se i na založení Rolnické záložny.⁵⁸ Jméno Emila Zapletala je uváděno také již s prvními zprávami o založení dechové hudby v Hluku v sedmdesátých letech 19. století, kterou podle pamětníků založil kapelník Jan Šrom po návratu z vojny: „Vedle kapelníka Šroma cvičival hudebníky také nadučitel Emil Zapletal a před ním už nadučitel Strommer, kteří jako varhaníci jich potřebovali pro chránovou hudbu. Slavné mše v kostele bývaly provázeny sborovým zpěvem, promíchaným hrou na housle, intrádami trubek a vířením bubnů.“⁵⁹

Je patrné, že vedle přirozeného vývoje hudební tradice se stále více uplatňovaly vlivy vyššího hudebního vzdělání, které pokračovaly a sílily zvláště ve druhé polovině 20. století a dnes jsou v hudebních seskupeních nejrozličnějšího typu již samozřejmostí. K dechovým hudbám s tradičním i s pronikajícím moderním repertoárem se po druhé světové válce v Hluku přidávala seskupení moderních tanečních kapel, ale s rozvíjejícím se folklorismem i cimbálové muziky, kterých zde dnes působí několik, a to jak samostatně, tak ve spojení s folklorními soubory či sbory.⁶⁰

Ačkoli nelze vést přímou spojnicí mezi tradiční kulturou a soudobou kulturou vstřebávající v daleko větší míře vlivy kultury masové, v některých zkoumaných aspektech se dá určit kontinuita vývoje. Mnohé hudební soubory v současnosti se zaměřují na uměleckou prezentaci, nedílnou složkou ale zůstává jejich včlenění do života

Obr. 8. Vpravo s harmonikou varhaník Antonín Polášek, nedatováno.

lokality při slavnostech, tanečních zábavách, výročních a rodinných obyčejích. Je to obdobné jako v minulých desetiletích což dokládají zmínky o tanečních zábavách v Hluku či účasti hudby při fašanku, stavění máje či odvodech na vojnu.⁶¹ K pramenům této povahy patří i následující dva, dobově odlišné, kronikářské zápisy. První je z Pamětní knihy Hluku z roku 1936 a podkřívá finanční motivaci hudebníků, o které se většinou mnoho nepíše: „V Hluku jsou 2 kapely. Tyto kapely hrají též při různých oslavách, jež pořádá obec, například při oslavě narozenin presidenta republiky, 28. října. Za tyto výkony dostanou ročně 250 Kč od obce. Ovšem 250 Kč dostane každá kapela. O tom se usnesla obec. rada dne 18. ledna.“⁶² Druhý zápis pocházející z roku 1960 pak dokládá již víckrát zmíněnou proměnu repertoáru a tím i proměnu hudebních seskupení: „V naší obci jsou dvě hudby. Dechovou hudbu řídí Jan Krsička. Tato hudba hrála pod závodem Svedrup. Dechová hudba upadá, neboť mladší žádají na zábavách jazz. Dechovka hraje na pohřbech, pochody v průvodech, koncerty, u taneč. zábav málo.“⁶³ Generační kritéria hudebního vkusu, který výše zmíněný kronikářský zápis také odráží, ovlivňovala hudební repertoár a sdruženou nástrojovou hru venkova za posledních více než sto let velmi silně a osobní názory na tyto změny byly samozřejmě velmi různé. František Hořínek k tomu ve třicátých letech 20. století například podotkl: „I když se snad moderní hudba mnohým líbí, a slovácké kapely hlucké ji ovládají, přece naši hudebníci s pravým gustičkem si

61) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluka*, s. 154–158.

62) SOKA UH, *Pamětní kniha městyse Hluku*, s. 43.

63) AMH, *Kronika města Hluku*. Díl 3, Založena roku 1978, s. 239. Se změnou společenských podmínek a s novou povinností zřizovatelů různých skupin a souborů přešla v Hluku v roce 1956 starší dechová hudba pod ZK Autopal a mladší dechová hudba pod družstvo Svedrup. V roce 1958 došlo ke sloučení obou kapel, kapelníkem se stal Jan Krsička (narozen 1909), srov. VÁVRA, J.: *Hlucká dechovka jubluje*, s. 20.

zahrají jen ,z paměti' a ,se zpěvem', totiž různé pochody, polky, valčíky a všechny sedlcké."⁶⁴

Kronikářským zápisem z roku 1964 opět můžeme doložit generační zlomy a určitý princip vývoje hudební tradice, které lze v Hluku sledovat již od konce 19. století. Dočítáme se, že Hluk má novou dechovku, u jejíhož zrodu stál absolvent hudební školy v Holešově, varhaník Antonín Polášek: „*Pomohli mu i muzikantští kolegové Bachan, Nemrava, Šimčík, Mikulec, Gazda, Mitáček a Malůš. To je teď ta starší generace mladé Hlučanky ... Hlučance v Hluku nikdo neřekne jinak než Povstalci. Souvisí to zřejmě s odvěkou muzikantskou rivalitou.*"⁶⁵

Podoby hudebních seskupení v Hluku se proměňovaly v závislosti na vývoji obecných kulturních trendů, s čímž souvisí samozřejmě také ústup od tradičního tanečního repertoáru. Odhlédneme-li však od stylových zařazení, je víc než patrné, že potřebnost aktivního hudebního a tanečního vyjádření je v moderní společnosti stále vysoká, a jak ukazuje předložený nástin vývoje hudební a taneční tradice v Hluku, lze zde studovat tvůrčí principy a jejich předávání i v současných společenských kontextech.

Kapitola je výstupem grantu IAA 901640803 *Zdenka Jelínková (1920–2005). Cestami lidového tance.*

64) HOŘÍNEK, F.: *Slovácké městečko Hluk*, s. 181.

65) Výpis z kroniky obecní, vedené Janem Dufkou, PLAČKOVÁ, Marie.: *Hlucká kronika 1960–1980*. Hluk 2008, s. 35.